

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФАКУЛТЕТА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА,
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука Универзитета у Београду, на седмој седници одржаној 08. јула 2016. године именовани смо у Комисију за преглед и оцену докторске дисертације кандидата Стевана В. Гајића, под насловом *Два виђења будућности Афроамериканаца у Сједињеним Државама, Фредерик Даглас и Вилијам Де Бојс*. Комисија има част да поднесе следећи

РЕФЕРАТ

о завршеној докторској дисертацији кандидата Стевана Гајића

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Кандидат Стеван (Владимира) Гајић рођен је 12. маја 1984. године у Београду. Основну школу започео је у британској Triall Preparatory School школи у Бангкоку, Тајланд, где је завршио први разред. Од другог разреда наставио је школовање у основној школи Краљ Петар Први у Београду у којој је завршио основно школовање. Земунску гимназију завршио је 2002. године. Факултет политичких наука, Универзитета у Београду, смер Политикологија, дипломирао је 2008. године и стекао звање дипломираног политиколога, с просечном оценом, 9.03.

Током основних студија, школску 2004–2005. годину провео је на студентској размени на Универзитету у Висконсину – Оу Клер (University of Wisconsin – Eau Claire), а школске 2005–2006. године похађао је Београдску отворену школу.

На Школи за словенске и источноевропске студије (School of Slavonic and East European Studies), Универзитетског колегијума у Лондону (University College London), 2009. године завршио је мастер студије средње и источне Европе (MA Central and East European Studies). На Средњоевропском универзитету (Central European University) у Будимпешти завршио је 2010. године мастер студије национализма (MA Nationalism Studies).

На Факултету политичких наука у Београду уписао је докторске студије. Положио је све испите са просечном оценом 9.33.

На Социолошком факултету Московског државног универзитета „Ломоносов“ одржао је на руском језику 28. октобра 2013. године предавање „Месијанизам *Нове Атлантиде* и афроамеричка политичка мисао“. На Факултету политикологије Московског државног института за међународне односе (Универзитет МГИМО), такође на руском језику, одржао је 19. марта 2014. године предавање „Посмодернизација држава према моделу Роберта Купера и смена режима као први корак (случај Србије)“.

Течно говори енглески и руски језик, а на средњем нивоу бугарски и македонски.

У Институту за европске студије запослен је од 9. априла 2012. године, у звању је истраживача-сарадника. Од 2012. године, кандидат је ангажован на истраживачко пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја, под називом ”Србија у процесима европских интеграција: глобални контекст, институције, идентитет (179014)”. Аутор је пет научних радова и два приказа књига (један на српском, а други на енглеском и руском) у научним часописима и више од 30 чланака и публицистичких радова на руском, енглеском и српском језику.

Научни радови које је кандидат до сада објавио припадају тематски историји политичких идеја, политичкој теорији, политичкој философији и политичкој социологији.

Списак објављених радова:

1. „Аболиционизам Фредерика Дагласа“, *Право и друштво*, год. I, бр. 2: 125–144. ISSN 1821-4118 УДК 340.12 ID 175639308
2. „Will Kymlicka ‘Multicultural Odysseys – Navigating the new international Politics of Diversity’“, *Синтезис*, год. III, бр. 1: 235–240. ISSN 1821-2743, УДК 3+001
3. „Феминизам Фредерика Дагласа“, *Култура полиса*, год. XI, бр. 25: 331–343. ISSN 1820-4589, УДК 316.334.56:008
4. „Сербский народ – Бресткая крепость, которая ждет победы России (взгляд на Украину из Белграда)“, *Геополитика* (час. Универзитета „Ломоносов“ Москва), год. 2014, бр. 23: 61–65. ISSN 2221-2868
5. „Self-determination vs. State Sovereignty – Contemporary Lessons from the 1938 Munich Conference“, *Journal of Eurasian Affairs*, vol. 2, No 1: 84–89. ISSN 2307-8286
6. „Miša Đurković ‘The Dark Corridors of Power’“, *Journal of Eurasian Affairs*, vol. 3, No 1: 113–117. ISSN 2307-8286
7. „A Hot Summer in the Balkans“, *Katehon*, Autumn 2015, 16–26. ISSN 2412-8570

Докторска дисертација кандидата Стевана Гајића има 218 страница, пет поглавља, предговор и закључак. Списак коришћене литературе обухвата 199 јединица од чега је 12 јединица на српском језику и 187 на енглеском језик.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања у докторској дисертацији су политичке идеје и активизам истакнутих представника афроамеричке политичке традиције у САД: -Фредерика Дагласа и Вилијама Де Бојса. Кандидат се у докторској дисертацији

није усредсредио само на истраживање историје њихових идеја, већ и на истраживање уопште политичких идеја у САД, тако да рад није само историјски већ и проблемски. У средишту истраживања у докторској дисертацији су разлике између ове двојице афроамеричких мислилаца, из двеју епоха борбе Афроамериканаца за еманципацију, чије су идеје и данас присутне и актуелне.

Према кандидату Дагласово виђење будућности америчке нације је оптимистичко и прогресивно. Кандидатов теоријски допринос састојао се у томе да покаже да је темељ Дагласовог виђења произилази, с једне стране, из рационалне основе, односно из Локове теорије природног права и дефинисања права преко власништва а, с друге стране, из верско-месијанских уверења. Дагласов нови човек „мешане расе“ (*blended race*) више није досељеник, роб, Индијанац итд. већ ново биће. То биће, како кандидат сматра, припада Дагласовој имагинацији. Његова имагинација, према кандидату, проистиче из хегелијанског краја историје, иако се Даглас не позива на Хегела. Даглас спасење америчке нације, према кандидату, види у верском кључу спасења појединаца, и сталном поправљању положаја Афроамериканаца и осталих грађана САД, поготово жена. Даглас истиче и наглашава да су Сједињене Америчке Државе, као заједница предодређене да имају месијанску улогу а посебно се та улога огледа преко народа, односно ”мешане расе” која треба да буде путоказ осталом човечанству. У томе се и огледа месијанизам којем је Даглас склон.

Кандидат у докторској дисертацији показује и доказује да Даглас и Де Бојс произилазе из исте, односно модернистичке традиције, али да суштински различито виде положај, улогу и будућност Афроамериканаца. Кандидат је показао да се различитости између њих огледају и у томе што Даглас полази од појединца и либералне традиције а Де Бојс од група и комунитарне традиције. Они се битно разликују у погледу виђења места и мисије Американаца и Сједињених Држава у односу на остатак планете.

Кандидат је одредио да један од циљева докторске дисертације јесте да покаже да Даглас сматра да је процес еманципације неповратан али и да ће Афроамериканци имати блиставу будућност уколико се Сједињене Америчке Државе буду доследно држале слова и духа *Декларације независности*. Према кандидату Дагласов став није производ само животног искуства, који је био обележен његовом личном каријерном узлазном линијом, него и снажног

утицаја протестантског хришћанства. Код Дагласа је јасно изражена веза између Светог писма и једнакости људи из традиције локовског виђења теорије природног права, исказане у *Декларацији независности* Томаса Џеферсона, као и уверење да је свето провиђење, једнако као и рационални аргументи који су гаранција за будућност развоја Сједињених Америчких Држава као земље узора за целу планету.

Супротно од Дагласа, који је био оптимиста, Де Бојс је, према кандидату, био скептик. Де Бојс је сматрао да Афроамериканци, чак и кад би им било омогућено да потпуно користе природна права, у што није веровао, јер је сматрао да им је теорија природног права наметнута и оно што је наметнуто, према њему, не омогућава равноправност. Према Де Бојсу, због појаве *двојне свести* (*double consciousness*) Афроамериканци у Сједињеним Државама никад неће бити срећни, јер ће себе увек вредновати „белим“ очима. Ово његово виђење кандидат је идентификовао и код руског емигранта Николаја Трубецкоја који је сматрао да ”нероманогермански” народи такође себе не вреднују јер се стално мере очима ”Романогермана” која су прихватили. Према Де бојсовом читању Дагласово виђење могло би се тумачити као пример виђења очима белаца. Због тога Де Бојс доводи у питање Дагласову оптимистичку слику, јер види проблем његовог народа као системски. А систем не омогућава да му се трајно промени незавидан положај јер су Афроамериканци у Сједињеним Америчким Државама вечно заточени и оптерећени *двојном свешћу*, јер себе посматрају очима белаца и њихових стандарда које су им наметнути.

Кандидат истиче да Де Бојсова философија *color line* човечанство дели на „бело“ и „обојено“. Бели су WASP-ови (White, Anglo-Saxons, Protestants) и Западна Европа, док су „обојени“ сви остали. Та подела у суштини је културолошка, јер према Де Бојсу доста белаца припада категорији „обојених“ а неко ко је „обојен“ културолошки би у теорији могао припадати „белима“.

Кандидат је за још један циљ дисертације одредио и показивање значаја идеја које су развијали Даглас и Де Бојс, као и други афроамерички мислиоци. Према кандидату, њихове идеје превазилазе границе афроамеричке заједнице у Сједињеним Државама. Кандидат сматра да теме које су они покренули као и проблеми којима су се бавили треба увек имати у виду када се разматрају етничка и расно сложена друштва. На тај начин кандидат је тему подигао на најоштији ниво односно показао да је она универзално значајна.

Кандидат је представио Дагласову прогнозу према којој ће се Американци претопити у „мешану расу“ која ће сабрати најбоље особине свих раса, сугеришући да је тај нов народ изабран не само да успостави савршену републику, већ и да постане светионик човечанства. Кандидат је повезао Дагласов говор *Our Composite Nationality* са Бејконовом *Новом Атлантидом*. За Дагласа је мисија САД у доношењу прогреса човечанству, с посебном улогом проистеклом из, Богом даног, јединственог географског положаја и измешаности народа, као и докумената и идеја на којима је Унија заснована.

3. Основне хипотезе / истраживачка питања од којих се полазило у истраживању

Даглас је извршио утицај на генерације афроамеричких вођа и политичких мислилаца који су дошле после њега, укључујући и самога Де Бојса. Даглас је значајно утицао како на расплет догађаја чији је савременик био, као што је било укидање ропства, тако и на идеје водиле покрета за људска права шездесетих година 20. века. Његове идеје инспирисале су наредна покољења афроамеричких активиста посебно најпознатијег међу њима. Мартин Лутер Кинг постао је Дагласов духовни наследник, и тако је Кингов најчувенији говор („Ја имам сан“) у центру Вашингтона био манифест Дагласових политичких идеја и жеља, посебно Кингово настојање на уважавању оснивачког документа Сједињених Држава – *Декларације независности* за шта се и Даглас залагао читавог живота.

Кандатова општа хипотеза је: да уколико се Дагласово виђење америчке нације посматра кроз идеју месијанизма, произилази да Американци, као помешана раса белаца, азијата, ослобођених црнаца, словена, Индијанаца и свих у Сједињеним Државама насељених народа, представљају нови изабрани народ, што је карактеристика и многих других национализама. Супротно Дагласу, Де Бојс сматра да је расна сегрегација трајно нарушила расне односе. То се посебно односи на све обојене, у које према Де Бојсу спадају не само Афроамериканци већ и читаво човечанство изван англо-саксонског и западног света, јер према њему је непремостив проблем *двојне свести* за који пише да је ”проблем двадесетог века”. Из тог разлога никако се не може уклопити Дагласово

идилично виђење будућности са Де Бојсовим скептицизмом. У питању су и различити приступи: Даглас је полазио од појединца, а Де Бојс од групе.

Поред опште хипотезе кандидат је издвојио и следеће посебне хипотезе које налазимо у пријави докторске дисертације:

1. Кандидатова хипотеза је да се у основи Дагласова политичке мисли налази америчке посебности/изабраности/изузетности, односно месијанизма.
2. Даглас је идеју месијанизма извео из политичке мисли протестанзизма, а посебан утицај имала је Бејконова *Нова Атлантида*.
3. На Дагласа су, поред Бејкона, директно утицале идеје других класика либерализма, пре свега Лока, као и америчких „очева оснивача“, у првом реду Џеферсона, док су на Де Бојса утицали Карл Маркс и Владимир Лењин.
4. Даглас сугерише како су Американци као нов народ („мешана раса“) изабрани не само да успоставе савршену републику, већ и да постану светионик читавог човечанства. *Двојна свест* о којој Де Бојс пише, међутим, никада неће омогућити овакав исход.
5. Де Бојсова идеја о *двојној свести* подударна је са идејом Николаја Трубецкоја о космополитизму као ”романогерманском” шовинизму. И Де Бојс и Трубецкој сматрају да групе праве историју и културу и због тога да не постоји некаква ”универзална” култура одвојена од историјске генезе поједине групе.
6. Дагласова идеја стапања у „мешану расу“ инспирисана је и његовим животним искуством ванбрачног детета белог робовласника и црне робиње. Де Бојсово искуство живота образованог Афроамериканца у друштву расне сегрегације такође је, претпоставка је, умногоме утицало на његово виђење будућности у којој може бити побољшања положаја Афроамериканаца, али никако стапања раса, нити пуне равноправности.
7. Дагласов прогресивизам и поглед на свет и будућност, умногоме произилази из његовог животног искустава. Дагласов поглед на сутрашњицу Афроамериканаца и САД као политичке заједнице је

позитиван, а кандидатова је претпоставка да је он на основу личног искуства сматрао да цела заједница може ићи само ка прогресу. Према кандидату Де Бојс, с друге стране, види само побољшање, никако изједначавање.

8. После 1847. године Даглас престаје да заступа тип аболиционизма за који се залагао његов пријатељ Вилијам Лојд Герисон и почиње да верује у Америку као јединствену целину, која цела мора да буде слободна.
9. Имајући у виду Дагласов непрестани лични, професионални и политички напредак, његов прогресивизам последица је животног искуства.
10. Дагласове идеје утицале су на укидање робовласништва, а и његове и Де Бојсове идеје на настанак покрета за људска права и у коначници на политичку еманципацију Афроамериканаца.

Структура дисертације показује да се посебне хипотезе које је кандидат поставио сукцесивно потврђују и делимично оповргавају током пет поглавља и закључка. Коначно у дисертацији кандидат је потврдио општу хипотезу, као и већину посебних хипотеза, али и делимично један број оповргао.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације:

Предговор

1. Ко су били Даглас и Де Бојс?
2. Дагласова визија будућности, веза са *Новом Атлантидом* и концепт „мешане расе“ на супрот Де Бојсове *двојне свести*
3. Дагласова мисија Америке на супрот Де Бојсовог антиимперијализма
4. Однос према религији: Дагласова ”истинска вера” и Де Бојсово ”свето неслагање”
5. Даглас, Де Бојс и феминизам

Закључак

У **предговору** дисертације одређен је приступ теми и дат тип аргументације. У овом делу кандидат је образложио и мапирао питања које дисертација проблематизује, затим је разрадио истраживачко питање, аргументацију и предочио функцију примарне и секундарне литературе као и докумената наведених у литератури. Кандидат је образложио циљеве истраживања и смисао таквог рада код нас.

Прво поглавље ”Ко су били Даглас и Де Бојс”?, детаљно и документовано уз коришћење обиље извора описују њихове животне путеве, са освртом на импликацијама на Дагласове и Де Бојсове идеје и ставове, као и преглед основних идеолошких полазишта ове двојице мислилаца. Ово поглавље показало је сву сложеност њихових животних путева, као и кључне прекретнице у њиховим животима које су их трајно определили за другачије путеве од дотадашњих. Мала илустрација ових момената је Дагласова промена става према Уставу Сједињених Држава односно залагања за територијално очување читаве уније после његовог повратка из Велике Британије и Ирске. Други пример је радикализација Де Бојсових ставова после намештеног суђења припремљеног да би га јавно понизили као и прогона Федералног истражног бироа коме је био изложен, премда је као већ био познат и афирмисан човек а и у дубокој старости.

У **другом** и централном **поглављу** ове дисертације ”Дагласова визија будућности, веза са *Новом Атлантидом* и концепт „мешане расе“ насупрот Де Бојсове *двојне свести*” кандидат је успешно доказао везу између Дагласове мисли не само са Локом и Џеферсоном што је како и сам пише већ било познато него и са мишљу Френсиса Бејкона. У прва два подпоглавља (Даглас, Џеферсон и Бејконова *Нова Атлантида* и *Our Composite Nationality* – Сједињене Америчке Државе, Дагласов нови Бенсејлем) кандидат је доказивао да је један од Дагласових кључних говора *Our Composite Nationality* чврсто повезан са Бејконовом *Новом Атлантидом*, односно да Дагласова мисао дели идентична уверења али не за некакву замишљену заједницу већ конкретно у пројекцији будућности Сједињених Америчких Држава. Кандидат је још нагласио да Даглас решење расних проблема у Сједињеним Државама у крајњем исходу не везује само за остваривање потпуно једнаких политичких и грађанских права већ да он пророкује и постепено потпуно расно мешање свих грађана, и то не

само беле и црне расе већ и свих других раса. Друга два подпоглавља баве се Де Бојсом, који је сматрао да се мешање раса у САД ипак масовно неће догодити јер Америку али и читаво човечанство дели ”линија боје” (проблем двадесетог века, како га је Де Бојс дефинисао). За, Де Бојса је како кандидат пише, поред расизма који Де Бојс види као неотуђиви састојак америчког друштва проблем *двојне свести* Афроамериканаца. Он ову свест види као непремостиву препреку. Де Бојсов Афроамериканец само жели да помири два дела своје личности али могуће је само поправити стање али не и трајно га излечити. Де Бојс је видео расну самопомоћ као пут, односно, како кандидат показује, да ће Де Бојсов концепт „talented tenth“ (талентована десетина) Афроамериканаца повући остале уз друштвену лествицу. У овом делу поглавља (*Двојна свест* обојеног човека – (не)решива загонетка Вилијама Де Бојса и Де Бојс и Трубецкој) кандидат је доказао везу између Де Бојсове мисли и идеја Николаја Трубецкоја изнесених у књизи ”Европа и човечанство”. Овде је кандидат понудио потпуно нови проступ у тумачењу и обради Де Бојсових политичких идеја. Значај овог дела дисертације била је и у доказивању да су различите пројекције могућих будућности Афроамериканаца у Дагласовој и Де Бојсовој интерпретацији не само алтернативна, како се посматрају, већ да су она суштински различита и међусобно сукобљена.

У **трећем поглављу** ”Дагласова мисија Америке насупрот Де Бојсовог антиимперијализма” кандидат се бавио супротстављеним погледима Дагласа и Де Бојса кад је у питању месту и улога Сједињених Држава у свету. Ово поглавље заправо је продужетак претходног јер се у њему дискутује о политичким и спољнополитичким импликацијама Дагласових и Де Бојсових философских и политичких ставова и идеја. Даглас је предвиђао да ће Сједињене Државе, уколико се ослободе опасне куге расизма и ако испуне жеље „очева оснивача“, бити не само добро организоване и успешно друштво већ да ће због свог јединственог географског положаја и изолованости као и због своје и супериорне идеологије записане у основним законима Сједињених Држава (Декларацији и Уставу) бити узор и водила за читаво човечанство. Међутим ово поглавље говори и о два Дагласова периода тешке сумње у овакву визију будућности. Али и о отвореном империјализму који је Даглас заступао поводом кампање за анексију Санто Доминга (данашње Доминиканске Републике) и других карибских земаља за шта се Даглас залагао током седамдесетих година

деветнаестог века. У Америчко право да води човечанство Даглас је како је кандидат показао, веровао на основу постулата који је дефинисао као „морално устројство универзума“. Потпуно на дугој страни, Де Бојс је расни проблем сматрао непремостивом препреком и структуралном сметњом, јер расизам је саставни део државе, утемељен у њену грађевину. Идеја како Сједињене Државе требају бити узор и вођа другим земљама била је за Де Бојса апсолутно неприхватљива. Као антиимперијалиста и противник колонијализма Де Бојс је истицао право сваке земље и народа на самосталност а светске ратове, Де Бојс је видео као прилику за крај колонијализма и исцрпљивање колонијалних метропола у међусобној борби што ће дати прилику ”обојеним” народима за ослобађање.

Четврто поглавље ”Однос према религији: Дагласова ‘истинска вера’ и Де Бојсово ’свето неслагање’” суочава Дагласове ставове према религији с Де Бојсовим атеизмом који је заправо препун религијских алегија. У Дагласовом тумачењу теорије природног права место има и хришћанство, односно хришћанска вера у протестантизму коме је припадао. Даглас огроман значај при томе усмерава на раскринкавање „лажне вере“ јужњачких пастора и јужњачке цркве која је била духовни и идеолошки покровитељ ропства, а религиозне робовласнике сматрао је најгором врстом робовласника. Према Дагласу, како је показао кандидат, Де Бојс, није био религиозан у строгом смислу те речи али је користио веома често религиозни хришћански речник у својим метафорама. Сегрегацију сматрао неправедном без обзира да ли је њено оправдавање било заснивано на религији или не. Међутим као и Даглас, Де Бојс сматра да је религија Југа лажна и да заправо није хришћанска. Као и Даглас хришћанство је делио на ”истинско” и ”лажно”. Оно што је још важније, Де Бојс је у хришћанству видео потенцијал за велике социјалне промене. Поред религије југа Де Бојс је сматрао да је ”лажно” хришћанско учење често служило као претходница за колонијализам али и да је коришћено за одржавање многих односа потчињавања од економског до политичког. У овом поглављу кандидат је објаснио генезу односа према хришћанству у афроамеричкој политичкој традицији, од Фредерика Дагласа који га се није одрекао већ га је пригрлио (и његовог следбеника век касније Мартина Лутера Кинга) преко Де Бојса који је у хришћанству видео вредност и потенцијал за ослобађање Афроамериканаца и

других потлачених људи из канци неједнакости до Малколма Екса који је одбацио хришћанство као ”религију робова” и пригрлио Ислам.

Тема **петог поглавља** ”Даглас, Де Бојс и феминизам” је како се у наслову истиче однос Дагласа и Де Бојса према питању феминизма. Овом битном друштвеном питању двојица афроамеричких вођа имају доста усаглашено гледиште. Међутим, другачије акцентују своју пажњу. За Дагласа, како је показао кандидат, права жена произилазе из природног права док се Де Бојс више бавио питањем женског достојанства и права да се остваре и као мајке али и да остваре своје креативне потенцијале. Де Бојс је на специфично свој начин описивао мајчинство као дар Африке човечанству. У академској јавности Сједињених Држава, кандидат истиче, постоји неподељен став да су управо њих двојица најважнији феминисти међу мушким афроамеричким вођама, мислилацима и борацима за еманципацију. Обојици је заједничко да су уочавали паралелу између дискриминације двеју великих група, Афроамериканаца и жена како црних тако и белих. У овом поглављу кандидат се бавио и феминистичким критикама Дагласове мисли савремених феминисткиња а посебно бел хукс. У поглављу кандидат дискутује идеју Доне Харавеј да будућност и решење родних сукоба лежи у настанку новог бића Киборга које ће превазићи полове и наследити човека. Кандидат проблематизује да ли је Киборг Доне Харавеј на неки начин наследник Дагласовог човека мешане расе. Човек мешане расе је пост-расни човек, док је киборг пост-хумани хуманоид. Овде кандидат пише и о садашњости и будућности либерализма после његове победе над конкурентским идеологијама.

У **закључном делу** поново су изложени сви елементи рада и сумирани у једну целину. Кандидат показује да његова дисертација представља сасвим ново тумачење у проучавању политичких идеја Дагласа и Де Бојса. Међутим и да је идеолошки сукоб њихових виђења будућности Афроамериканаца одсјај сличних дискусија на старом континенту. Кандидат је, такође, показао да је Дагласова мисао део традиције класичног либерализма, док се у Де Бојсовој имагинацији види одсјај социјализма и комунизма. Најважније што је кандидат написао у овом делу су релевантност мисли Дагласа и Де Бојса као и политичке историје САД за савремене проблеме Сједињених Држава. Кандидат је показао да идеје Дагласа и Дебојса нису само део историје већ да су веома релевантне за нарастајуће данашње расправе и проблеме овог друштва. Из досадашње

литературе види се да судар Дагласа и Де Бојса досад није био предочаван на овакав начин.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација је компаративна анализа ставова и идеја Фредерика Дагласа и Вилијама Де Бојса. Она је сложена јер обухвата не само анализу њихових ставова и идеја него и утицај њихових ставова на идеје и процесе који трају и у савремености.

Њихова политичка мисао коренспондира са великим политичким идејама и концептима класичних мислилаца политичких идеја и концепција. Кандидат је у овом истраживања дао једно ново тумачење када су у питању њихове политичких идеја као и утицаји које су имале а имају и данас на америчку теоријску и политичку сцену. Кандидат је показао да Дагласове политичке идеје припадају либералној политичкој мисли. Оној либералној политичкој мисли која је зачета још у Бејконовој *Новој Атлантиди* а касније доживела пуни процват у делима Лока и Џеферсона. За разлику од Дагласа, кандидат у Де Бојсовој политичкој мисли показује и доказује да је ту био најзначајнији утицај класичног социјализма, посебно Лењинове концепције, виђења и реализације националног питања. Кандидат је преко разлика у приступима Дагласа и Де Бојса уочио преламање битних европских политичких идеја, које изузетно снажно и данас утичу на теоријске расправе али и на њихову практичну реализацију. То је посебно значајно када се на основу постојеће литературе показује да до сада нико није на овај начин тумачио утицај ове двојице Афроамериканаца на савремену политичку мисао и праксу.

Докторска дисертација је и значајан допринос нашој академској заједници која се преко ње упознаје са двојицом истакнутих и важних политичких мислилаца који припадају Афроамеричком пореклу. Дисертација је испунила још једну сврху – хеуристичку, због тога што се нашој академској заједници омогућава увид, не само у нова сазнања и откривање недовољно познатих аутора, већ и због приказа лепезе различитих тумачења њихових политичких идеја. То је упознавање са једним до сада, код нас, мање познатим делом америчке политичке мисли. Допринос ове дисертације је и у томе што

она омогућава широк увид у теоријске расправе које су везане за политичке идеје и мисао Дагласа и Де Бојса као и њихов утицај на генерације после њих, посебно на политичке мислиоце и политичаре који припадају афроамеричкој заједници у Сједињеним Државама. Ова дисертација показује и плуралитет политичких идеја и теорија које су настале на америчком тлу, што се може тумачити и својеврсном отвореношћу Сједињених Америчких Држава за различите политичке идеје, теорије, концепте, приступе и тумачења. Ова докторска дисертација пружа будућим истраживачима да са више различитих приступа и тумачења могу на бољи начин приступати и разумевати касније политичке мислиоце који су настали и који су формиран на традицији америчке политичке мисли ове двојице афроамеричких политичких мислилаца и активиста.

6. Закључак

Дисертација кандидата Стевана Гајића представља садржајан, аналитичан и оригиналан приступ истраживачком проблему. У њој је дата исцрпна, значајна и вредна анализа два виђења будућности Афроамериканаца преко њихове политичке мисли и политичке активности. Обрађујући двојицу најзначајнијих представника, кандидат је анализирао њихове политичке идеје али и практични политички ангажман у реализацији тих идеја. У дисертацији кандидат је дао не само приказ, већ и тумачења и вредновања њихових политичких идеја али и шире концепата који су произишавали из њихових идеја. У методолошки структурно добро организованом истраживачком поступку, кандидат је дао преглед најважнијих али и спорних теза које су произишавале из њихових политичких идеја као и из њиховог практичног ангажмана.

У обради дисертације кандидат је докторском тезом показао да је овладао обимним материјалом, издвајајући битне од мање битних садржаја и на тај начин демонстрирао да поседује и аналитичке и синтетичке способности. Оно што је посебно значајно јесте да је кандидат критички коментарисао и вредновао обимну литературу и на тај начин допринео једном бољем и целовитијем увиду о значају и вредности политичких идеја представника Афроамериканаца у Сједињеним Државама.

Докторска дисертације Стевана Гајића написана је језички јасно и стилски дотерано. Кандидат је прецизно поставио и аргументовао своје хипотезе а поглавља и делове у дисертацији добро структурирао. Начин обраде дисертације темељи се на чврстој унутрашњој структури у којој се анализе надограђују, повезују и воде релевантним синтетичким закључцима. Издвајајући најбитније проблеме које је истраживао у оквиру политичких идеја Афроамериканца, кандидат је указивао која је сврха бављења истраживањем издвојеног проблема и на тај начин је доказивао своје тезе које је поставио што показује допринос прегледности текста али и озбиљности анализе и закључака.

У дисертацији кандидат је користио изворну литературу али и литературу која је на оригиналан начин обрађивала политичке идеје Афроамериканца и подстицајно утицала да кандидат оснажи своје виђење односно тумачење политичких идеја двојице најзначајнијих представника афроамеричке политичке мисли. Такође, кандидату је значајно помогла у обради и литература великих класика и утемељитеља политичких идеја, политичких теорија и политичке философије. Кандидат је на тај начин показао да је приступао обради дисертације из једног ширег контекста и на тај начин сместио политичке идеје ових мислилаца и политичких активиста у оквиру најзначајнијих политичких идеја и теорија. Показао је и добру обавештеност, познавање и разумевање савремене политичке мисли и уопште један висок истраживачки сензибилитет да издвоји најбитније проблеме преко којих је показао једно ново виђење и тумачење њихове политичке мисли предвиђајући могуће последице њихове мисли у непосредној али и даљој будућности.

Докторска дисертација кандидата Стевана Гајића урађена је у складу с претходно одобреном пријавом докторске тезе. Његова дисертација представља оригиналан рад који даје допринос развоју научних сазнања у области сагледавања историје рецепције политичких идеја, посебно политички идеја Афроамериканца и у целини политичких идеја концепција и теорија у Сједињеним Америчким Државама. То је допринос не само регионалној него и глобалној историји политичких идеја, концепата и теорија.

На основу анализе и оцене предмета и циљева истраживања, методолошког поступка и резултата истраживања у овој докторској дисертацији, комисија има част да предложи Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду да прихвати докторску дисертацију

кандидата Стевана Гајића под насловом *Два виђења будућности*
Афроамериканаца у Сједињеним Државама: Фредерик Даглас и Вилијам Де
Бојс и да одобри јавну одбрану.

Београд 12. јул 2016.

Чланови Комисије:

Академик проф. др Војислав Становчић,
председник Комисије

Проф. др Часлав Копривица,
Члан Комисије

Емеритус проф. др Вукашин Павловић,
Ментор